

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları
Dergisi
The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and
Education Research

|| Sayı/İssue 19 (Aralık/December 2024), s. 214-230.
|| Geliş Tarihi-Received: 25.11.2024
|| Kabul Tarihi-Accepted: 30.12.2024
|| Araştırma Makalesi-Research Article
|| ISSN: 2687-5675
|| DOI: 10.5281/zenodo.14582141

Batik Sanatının Bervanik Baskı Tekniği ile Karşılaştırılması*

Comparison of Batik Art with Bervanik Printing

Mine AYDOĞAN**

Öz

Literatür taramasına göre, dünyanın çeşitli ülkelerinde uzun yıllardır yapıldığı varsayılan, ancak Uzak Doğu ülkelerinden Endonezya, Java ve Malezya bölgelerine ait olduğu öne sürülen; rezerve yöntemi ile çalışılmış ilk ve en temel geleneksel kumaş boyama ve bezeme sanatı, el baskı tekniği Batik'tir. Doğal bez üzerine, istenilen kısımlarda boyanın emilmesini önleyen resist/kapatici maddeler (balmumu/parafin) ve özel araç gereçlerle (Tjanting/Tjamp) desenlenmesinin ardından, daldırma boyama yöntemi ile renklendirilmektedir. Dünyada Blaudruck olarak da bilinen Batik, Türkiye'de Malatya yöresinde, geleneksel kadın giyiminde kullanılan peştamalin, önlüğün yerel adı Mumlu mavi bez, Mavi baskı veya Blaudruck olarak da bilinen Bervanik Baskıcılığı ile benzerlik göstermektedir.

Nitel araştırma yöntemlerinden alan yazın taraması ile hazırlanmış bu çalışmada; geleneksellikleriyle birlikte sanat ve zanaatlılık durumlarının altı çizilerek, elle boyanmış her kumaşa Batik denilmesiyle süregelen kavram kargaşasına değinilerek; kullanılan tekstil materyalleri, resist maddeleri, desen özellikleri, boyarmaddeleri, el baskı ve boyama yöntemleri, fiksaj işlemleri, kullanım alanları üzerinden aralarındaki benzerlikleri, farklılıkları, sürdürülebilirlikleri karşılaştırmalarla ortaya konulmuştur. Yöresel el sanatlarına sahip sanatsal ve seri üretim yapan kişi veya kuruluşlara imkân verilmesiyle mümkün olacağı düşünüülerek; 1997 yılında Hıdır ORAL Usta'nın vefatıyla Bervanik Baskıcılığının artık yapılmıyor olmasına karşılık, geleneksel Batik kültürünün yaşatılması ve devam ettirilmesi için Endonezya'nın Pekalongan şehrinde yapılan eğitsel çalışmalarla, açılan merkezlere değinilmiş, geleneksel Bervanik Baskıcılığının tarihe karışması konusu Türkiye'deki gelecek nesiller açısından irdelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Batik, Balmumu/Parafin, Tjanting, Bervanik, Blaudruck, Mavi Baskı, Mumlu Mavi Bez.

Abstract

According to the literature review, the first and most basic traditional fabric dyeing and decoration art, hand printing technique, which is assumed to have been done in various countries of the world for many years, but is claimed to belong to the Far Eastern countries of Indonesia, Java and Malaysia; is Batik, which is a reserve method. After the natural cloth is

* Bu çalışma, 3-5 Mayıs 2024 tarihinde gerçekleştirilen 9. Uluslararası Türk Kültür ve Sanatlarını Tanıtma Sempozyumu'nda sözlü olarak sunulan bildirinin makale haline dönüştürül hâlidir.

** Öğr. Gör., Akdeniz Üniv. Serik Gülsün Süleyman Süral MYO., Tasarım Bölümü, Moda Tasarımı Programı, e-posta: maydogan@akdeniz.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4532-2842.

patterned with resist/covering agents (wax/paraffin) and special tools (Tjanting/Tjamp) that prevent the absorption of dye in the desired parts, it is colored with the dip dyeing method. Batik, also known as Blaudruck in the world, is similar to Bervanik Printing, also Waxed Blue Cloth, Blue Printing or Blaudruck, which is the local name for the loincloth and apron used in traditional women's clothing in the Malatya region of Turkey.

In this study, prepared by reviewing the literature, which is one of the qualitative research methods; by underlining their art and craftsmanship status together with their traditionality, by touching on the ongoing conceptual confusion caused by calling every hand-dyed fabric Batik; the textile materials used, resist materials, pattern features, dyestuffs, hand printing and dyeing methods, fixation processes, similarities, differences and sustainability between them are presented through comparisons in terms of their areas of use. Considering that the protection of local handicrafts, their survival and the provision of their continuity based on tradition will be possible by providing opportunities to artistic and mass-producing individuals or organizations devoted to this work; despite the fact that Bervanik Printing is no longer being done after the death of Master Hıdır ORAL in 1997, the educational studies and centers opened in Pekalongan, Indonesia, for the survival and continuation of traditional Batik culture were mentioned and the issue of the convergence of traditional Bervanik Printing into history was examined from the perspective of future generations in Turkey.

Keywords: Batik, Wax/Paraffin, Tjanting, Bervanik, Blaudruck, Blue Print, Waxed Blue Cloth.

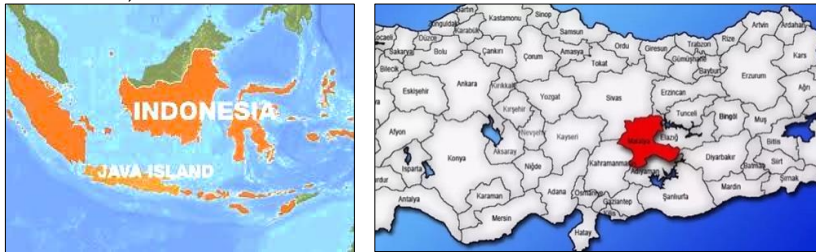
Giriş

Rezerve/kapatma yöntemi (resist dyeing) ile çalışılmış ilk ve en temel geleneksel kumaş boyama ve desen bezeme tekniği, Batik (wax resist) sanatıdır. Geleneklere dayalıdır ve kuşaktan kuşağa aktarılmıştır.

Görsel 1. Batik Sanatı (detay) (Aydoğan, 2024)

Roojen (2001a, s. 12), "Batiğin yüz yıldan daha eski olduğunu ve bu süreçte birçok batı Afrika, Orta Doğu ve Asya toplumlarında giysi süsleme tekniği olarak kullanıldığını belirtirken, tarihsel delillerle bunun gösterildiğini" ifade etmektedir. Yazılı ve görsel kaynaklara göre, bu sanatın tarihsel gelişim sürecinin en uzun süreli yaşayan ve yaşatılmakta olan yerin Java olduğu belirtilirken, bazı arkeolojik buluntulara göre, on asır gerilere gidilerek bu bölgede tapınak harabesinde bulunan taş üzerinde işlenmiş figürlerin 20. Yüzyıl Malaya kumaşlarındaki desenlerle benzerlikler gösterdiği ortaya konulmuştur (Okçuğlu Muncuk, 2003, s. 126). Farklı görüşlere göre Batik tekniğinin Eski Hint, Japonya, Tayland, Kamboçya, Endonezya, Java ve Bali çıkışlı olduğu; bir diğer görüşe göre Afrika, Amerika, Meksika, Guatemala, Peru, Bolivya, Paraguay, Arjantin'e dayandığı; başka bir görüşe göre de oryental bölgelere yani Çin, Hindistan ve İran'a ait olduğu söylenmektedir (Gökaydın, 1996, s. 111).

Görsel 2. Endonezya/Java adaları, <https://www.denizhaber.com/endonezyada> (Erişim tarihi: 19.11.2024)

Görsel 3. Malatya Bölgesinin Türkiye'deki yeri, <https://www.milliyet.com.tr/egitim/haritalar/malatya-haritasi>(Erişim tarihi: 19.11.2024)

Ülker Okçuoğlu Muncuk Batik Kataloğu'nda (2000, s. 6), bu tekniği eski Türklerde de da uygulanmış olduğunu belirtmektedir. Balmumu ve parafin karışımıyla kapama, örtme, boyama şeklinde tarif edilebilen Batığın dünyada bilinen adının "Blaudruck" olarak da geçtiğini; ülkemizde Malatya yöresinde, orta yaşlı kadınların kullandıkları önlüğün adının da aynı anlamda "Bervanik" olduğunu araştırmaları neticesinde ortaya koymuştur.

Bu çalışma, "bu gün başlı başına bir sanat olan Batik" (Gökaydın, 1996, s. 112), ile Bervanik Baskıcılığının (zanaat) (Şahin, 1995, s. 287), karşılaştırması üzerine ele alınmıştır. Okçuoğlu Muncuk (2000, s. 6), filozoflardan eğitimci olan Spencer ile estetikçi olan Cant'ın söylemlerine göre Batik'i; "oyun oynarcasına zevk alınarak (mum, kumaş, boya, renk ve desenlerle), yaratıcı gücün zirve yaptığı en üst noktaya götüren bir sanat" olduğunu savunduklarını belirtmektedir. Usluca Erim'in (2019, s. 271), yeni malzeme olanaklarının plastik sanatlarda giderek önem kazanması ile tekstil materyallerinin güçlü ifade olanaklarının tekstil sanatını oluşturan temeller arasında sayılacağına mümkün olduğu söyleminin yanında; plastik sanatları oluşturan temel öge ve prensipler, tasarımda kompozisyonu oluşturan temel unsurlar (kurgulama, düzenleme, yerleştirme), tasarım elemanları (çizgi, nokta, tram, fünez, gren, form, biçim, şekil, silüet, doku, renk, ton, değer, ışık/gölge, açık/koyu değerler, koram, düzen, alan, boyut); tasarım ilke ve prensipleri (ritim, alternatif, uygunluk, zıtlık, hareket, derinlik, vurgu, dominant, egemenlik, denge, aralık, benzerlik, yön, oran/orantı/proporsiyon, birlik/bütünlük, zemin/fon, ahenk/armoni/denge, uyum, tekrar, paralellik) (Aydoğan, 2019, s. 157) düşünüldüğünde; Batikte kullanılan malzemelerle birlikte (boya, kumaş, batik kepeçleri/tjanting vb.) sanatçının deneysel arayışlarının, tekstil lif sanatlarında ve kumaş boyamalarında olduğu gibi, sanatsal anlamda aynı paralellikte yol aldığı gözlemlenmektedir.

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden alan yazın taraması ile hazırlanırken, Batik ile ilgili uygulamalı yöntemler kullanılmıştır. Bervanik Baskı Tekniği ile ilgili çok fazla olmayan bilimsel yayınlar, görseller literatür taramasıyla araştırılmış; bu tekniğin son halkasını temsil eden Hıdır ORAL usta ile gözlem, katılım ve mülakat yoluyla yapılan araştırma sonuçlarına ulaşılmıştır. Batik Sanatı ile Bervanik Baskıcılığının; geleneksellikleri; malzemeleri, materyal, boyarmadde ve boyama teknikleri, desen ve uygulama yöntemleri, benzerlik ve farklılıkları, sürdürülebilirlik/devamlılık durumları karşılaştırmalar yapılarak ortaya konulmuştur.

1. Batik Sanatı ile Bervanik Baskı Tekniğinin Önemli Özellikleri

Batik Sanatı ile Bervanik Baskıcılığı; tekstil yüzeyi üzerine desen oluşturmada, malzeme ve uygulama aşamaları bakımından birbirine benzer yanları olduğu kadar farklı sonuçları da olan çok özel iki tekniktir.

Görsel 4. Batik kepeçesi Tjanting ile çalışan bir Endonezya yerlisi <https://tr.pinterest.com/pin/575475658635852849/> (28 Haziran 2019)

Görsel 5. Tjanting ile muamlama yapan, kontur çeken Endonezya yerlisi <https://www.sozcu.com.tr/endonezyanin-efsanevi-kumasi-batik-wp5448450>, (Erişim tarihi: 11.09.2023)

Bir tür kumaş rezerve üzerine boyama sanatı olan Batik; açık renkli doğal bez üzerine desenin oluşturulması istenilen bölgelerin balmumu/ parafin eriği, reçine, nişasta vb. gibi boyama renginin emilmesini önleyen maddelerle kapatılarak tjangting, tjangp, ladao veya fırça ile deseni oluşturma, kapatma/mumlama, daldırma boyama, tekrar kapatma/mumlama, daldırma boyama ile kumaştaki desen ve renk kombinasyonundaki son (fon) renklendirme işlemi bitinceye kadar devam eden kumaş bezeme ve el baskı sanatı/teknikidir.

Gökaydın'ın (1996, s. 111), "Mumla Örtme Yolu İle Kumaş Desenleme" olarak tanımladığı Batik sanatının, farklı bilimsel kaynaklarda da yayımlanmış olmasına rağmen bu terimin diğer kumaş rezerve boyama teknikleriyle birlikte kullanımından doğan kavram kargaşası (Aydoğan, 2019, s. 45) halen devam etmektedir.

Farklı malzemelerle kapatılıp rezerve edilerek boyamaya alınan her kumaş boyama tekniği, "Batik(wax)" olarak adlandırılmaktadır. Bağlamalı (plangi), dikişli (stitch), düğümlü, teyelli, katlamalı, sarmalı (arashi), büzmeli, sıkıştırmalı (clamp) şeklinde isimlerle tanımlanan; farklı malzemelerle/kapaticılarla şekillendirilerek çalışılan boyama teknikleri, yöresel kumaş boyama isimleridir. Bu tekniklerin, Batik değil, "Bağlama Boyama/Tie and Dye" (Gökaydın 1996, s. 87) veya Japon sanatı olarak bilinen "Shibori/Tie-Dye" olarak tanımlanması daha doğrudur. Batığın en önemli özelliği, balmumu-parafin ile yapılan çizim ile boyamadan sonra kullanılan bu eriğin kumaş yüzeyinde bıraktığı mermerimsi, kırık çatlama efektleridir. Bu efekt, mum eriği kullanılmadan yapılan rezerve yöntemleriyle çalışılan Bağlama Boyama/Tie-Dye, Shibori/Tie-Dye tekniklerinin hiç birisinde yakalanmamaktadır. Bu tarz renklendirilmiş kumaşlar "Mumlu Batik" veya "Bağlama Batik" olarak da adlandırılmaktadır ki bu da yanlış bir tanımlamadır. Batik kelimesi, aslında "mum" anlamında kullanıldığından, gereksiz bir tekrara sebep olmaktadır. Gerçek Batik eserlere "Mumlu Batik" yerine sadece "Batik" denilmesi yeterli ve doğru olacaktır. Aynı çatlama efekti, balmumu ve parafin kullanılması sebebiyle Bervanik Baskıcılığında da vardır.

Görsel 6. Kazıma Tekniğiyle Batik Örneği (D.T.G.S.Y.O. Öğrenci Çalışmalarından), (Kaya, 1978, s.15)

Görsel 7. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/malatya/kulturatlasi/bervanik-baskisi>
(Erişim tarihi: 10.12.2023)

Batığın renklendirilmesi, mumların erimemesi için soğuğa yakın ılık daldırma boyama ile yapılırken, diğer rezerve kumaş boyama yöntemlerinin bir çoğu kaynatma boyama ile çalışılmaktadır. Fabrika baskısıyla desenlendirilmiş sentetik tarzı kumaşlar da çoğu zaman "Batik" olarak adlandırılmaktadır ki bu da doğru değildir. Metraj veya pano baskı yapılan bu tarz desenli kumaşlardan elde edilen ürünler, tek taraflı baskıyla seri basıldığından; "Batik" değil, "batik desenli baskılı tekstil ürünleri" dir. Batik, tamamen el emeğine dayalıdır ve sentetik kumaş yüzeyine değil, sık dokulu yüzdeyüz doğal beze çalışılır. Balmumu/parafin kullanılması, daldırma boyama yapılması sebebiyle desen ve renkler kumaşın tersine aynı netlikte geçtiğinden, ışığa tutulduğunda kumaşa çalışılmış vitray görüntüsündedir.

Bervanik, ülkemizde özellikle Malatya yöresinde, "Mumlu mavi bez", veya "Bervanik Baskı" isimleriyle anılan baskı ve boyama tekniğinin adıdır. Bedük (1992, s. 55) Asya kaynaklı "Batik" sanatına benzeyen "Bervanik" baskısının Malatya 'ya özgü bir "Yazma" sanatı olduğunu söyler. Almanca'da "Blaudruck", İngilizce'de "Blue Print/Mavi Baskı" anlamına gelen, kumaş üzerine uygulanan geleneksel el baskı yöntemidir. Kalıp hazırlama, dirençli boya uygulama, boyama ve dirençli maddenin çıkartılması esasına göre uygulanır. Kaya (1998, s. 10), Mısır'lıların wachs, rezervaj (mumla gizleme) tekniği ile kumaşı önce balmumu ile desenledikten sonra boyadıklarını, Romalı yazar Plinius'un (M.Ö. 23-19) 27 ciltten oluşan ansiklopedik doğa Tarihi (Naturalist Historia) adlı eserinde bahsettiğini belirtmektedir. Burada anlatılan metot, prensip bakımından bir nevi Batik olan Blaudruck tekniği ile aynıdır. Bervanik baskı tekniğinde, boyama banyosundan sonra bezde oluşan yeşil renk oksijenle temas ettiğinde mavileşme başlar. Bu nedenden dolayı bu tekniğe Malatya yöresinde "Mavi Baskı", "Mumlu Mavi Bez" denilmektedir. Diğer bir bilimsel kaynak taramasında her ne kadar siyah (anilin) boya ile denenmiş örnekleri bulunmakta ise de (Sürür, 1985, s. 10), indigo/çivit boya ile yapıldığı ve mavi bir renk elde edildiği için "Mavi Baskı" adını aldığı da belirtilmiştir.

2. Batik Sanatı ile Bervanik Baskı Tekniğinin Karşılaştırılması

2.1. Geleneksellikleri

Yapılan literatür taraması sonucunda Batik Sanatının, en çok Uzak Doğu ülkelerinden Endonezya, Java, Malezya'ya ait yöresel bir teknik ve sanat olduğu belirlenmiştir.

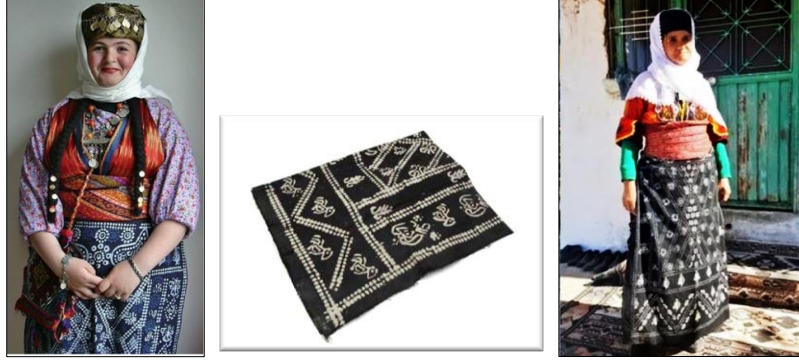
Görsel 8. Endonezya geleneksel Batik giysili kraliyet ailesi

<https://id.pinterest.com/pin/642396334329859980/>-<http://amagicalrealist.blogspot.com/2017/03/skirt-sunday.html> (Erişim tarihi: 23.01.2020)

Görsel 9. Malaya peştemali giyen üç yaşlı Asyalı adam, <http://amagicalrealist.blogspot.com/2017/03/skirt-sunday.html>, (Erişim tarihi: 23.01.2020)

Orta çağlarda Türklerin de uyguladığı bu teknik, ipek yolu aracılığıyla İspanya'ya, kervanlarla da Avrupa ve Afrika'ya kadar yayılmıştır (Gökaydın, 1996, s. 88). Batik sanatı, Hollanda'nın Java ile olan sıkı ticaret ilişkilerinden dolayı Hollandalı misyonerler tarafından Hollanda'ya götürmüş, oradan bütün Avrupa'ya yayılmıştır. Endonezya'nın geleneksel kumaş boyama sanatı olan Batik ve ondan dikilen kıyafetler, ülkenin ulusal kimliğinin bir parçası olarak kabul edilmektedir ve resmi törenlerde, kutlama günlerinde giyilmesi önemlidir. Muazzam bir desen ve renk ahengiyle desenlenip boyanan bu giysiler, günlük kullanımlarda da vazgeçilmez bir şekilde yöresel halkla bütünleşmiştir. Özellikle düğün ve sünnet törenlerinde, resmi kutlamalarda, dini bayramlarda, özel akşam yemeklerinde erkeklerin Batik desenli gömlekler giymeleri önemli ve zorunludur. Endonezya'nın kültürel mirası kabul edilen Batik; etnik, dini ve kültürel farklılıklara rağmen toplumun her kesimi tarafından kullanılmasıyla birlik ve beraberliği de simgelemektedir.

Bervanik Baskı, Türkiye’de Doğu ve Güney Doğu Anadolu’ya ait bir baskı tekniğidir. Malatya başta olmak üzere Diyarbakır, Şanlı Urfa, Suruç, Elâzığ yörelerinde geçmiş yıllarda baskısı yapılan bu teknik, Malatya ve Adıyaman illerinde geleneksel kadın giyiminde kullanılan “peştamal”, “peşkir”, “önlük”, “öncek”, “ön gergi” gibi isimlerle adlandırılan “öynük” yani önlüğün yerel adıdır (Sürür, 1986, s. 10).

Görsel 10-12. Malatya yöresel peştemali, <https://malatyahaber.com/haber/diktirip-hediye-edecegiz>, (Erişim tarihi: 15.03.2024)

Görsel 11. Bervanik Baskı ile çalışılmış kupon kumaş (Aral arşivi, 2005, s:140)

Batik Sanatı ve Bervanik Baskı Tekniği gelenekseldir, usta çırak ilişkisiyle öğrenilir. Seri üretim şeklinde değil, kupon kumaş şeklinde çalışılır. (*Kupon kumaş*: Sipariş veya talep olduğunda; deseni, motifi, rengi, işlemesi, tuşesi vb. tamamen kendi metrajı içerisinde, gerektiğinde pano şeklinde tasarlanan, tamamı elle çalışılan, tekrarı olmayan az metrajlı üretilen nitelikli, unik kumaş). Batik sanatının bölgelere göre kupon kumaş isimleri; Güney Pasifik Adaları’nda (Tahiti Hawaii) *pareo*, Güneydoğu Asya Ülkeleri’nde (Endonezya, Tayland, Malezya Filipinler) *sarong*, Hindistan’da *sri*, Afrika’da *kanga*, Antik çağda (Roma ve Yunanistan) *toga* olarak isimlendirilmiştir.

Görsel 13. La xie/batik, pamuklu kumaş, Miao veya Hmong Kültürü, XX. yüzyıl (Textiles, 2015)

(Teker, 2015, s. 485)

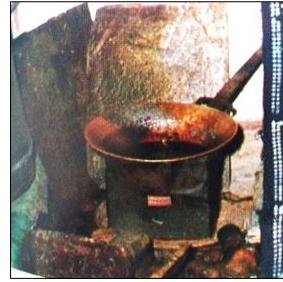
Görsel 14. Adıyaman-Malatya yöresine ait geleneksel önlük. 1980’lerin sonu. Kavak Folklor Ekibi ve Kostüm Koleksiyonu-Antwerpen/Belçika)

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/malatya/kulturatlasi/bervanik-baskisi>, (Erişim tarihi: 21.12.2024)

2.2. Malzeme (Bez/Kumaş, Kapama/Rezerve/Baskı) Özellikleri

Batik Sanatı ile Bervanik Baskı Tekniğinde kullanılan malzemeler düşünüldüğünde, her ikisinde ortak kullanılan balmumu parafin eriği ve kullanılan bez açısından birbirine çok benzer oldukları görülmektedir. Kullanılan eriğin kumaşın tüm liflerine iyice nüfuz etmesi için her iki teknikte de sık dokunmuş yüzde yüz doğal bez kullanılmaktadır. Batik sanatı için pamuklu ve ipek kumaş en uygun malzemedir. Bervanik Baskı tekniğinde Amerikan bezi üzerine yapılan uygulamalar iyi sonuç vermektedir. Kanvas gibi kalın

kumaşlar Batik sanatında da kullanılır ancak özellikle Tjanting batik kepeçesi veya ladao bıçağı ile çizim aşamalarında bezin kalınlığından dolayı mumun kumaşa tam anlamında nüfuz etmesi sıkıntılı olabilmektedir. Bu tarz kalın kumaşlara Batik çalışılırken balmumu/parafin ve boya sarfiyatının fazla olması sebebiyle çok fazla tercih edilmemektedir. Batik sanatı ile Bervanik Baskı tekniğinde desenler, balmumu ve parafin eriğiyle kepeçesi veya baskı kalıplarıyla rezerve etme/kapatma şeklinde çalışılarak oluşturulmaktadır. Batik sanatında balmumu ve parafinin direk ateşe mazur kalmaması, yanmaması için benmari usulü eritilerek kullanılır. Bervanik Baskıcılığında elektrik ocağı üzerindeki bakır tavada balmumu parafin eritilir. Bu eritme esnasında ocağa yakın bir yerde tezek yakılır ve dumanının çıkması sağlanır. Tezek yandığında dumanla beraber çıkan koku, Bervanik yapımı sırasında bal arılarının ortamdan uzak durmasını sağlamaktadır (Şahin, 2013, s.3).

Görsel 15. Mum eritme kabı ve mumlama kepeçesi. **Görsel 16.** Balmum ve parafin (Aydoğan arşivi,2024) <https://blog.handprinted.co.uk/2020/03/30/how-to-use-tjantings-to-make-a-batik/> (Erişim tarihi:08.09.2024)

Görsel 17. Hıdır Oral Baskı atölyesindeki balmumu/parafin eritme bakır tava (detay), (Bedük, 1992, s.57)

Tjanting ile batik çalışması yapabilmek dikkat, ustalık, sabır, beceri, titizlik ve özen gerektirmektedir. Özel araç gereçlerle yapılan mumlama işlemleri desenin özelliğine göre çok zaman almakta; haftalar, bazen de aylar sürebilmektedir. Batik sanatında kullanılan yardımcı malzemeler, altı şekilde sınıflandırılmaktadır. Batik çalışılacak bez üzerine boya alması istenmeyen bölgeler, erimiş, ve sıcaklığını koruyan mum karışımıyla, aşağıdaki yan malzemeler kullanılarak çalışılmaktadır (Nea, 1970, s. 24).

1. **Tjanting/Canting** (mumlama kalemi-mum kepeçesi ile batik)
2. **Tjamp/Cup** (blockprinting batik)/ mum baskı kalıbı ile batik)
3. **Brush batik** (fırça ile batik)
4. **Stencilbatik** (şablon ile batik)
5. **Waxwriter** (balmumu yazıcısı ile batik)
6. **Ladao** (mumlama bıçağı)

Görsel 18. Geleneksel Tjanting Batik mumlama kepeçeleri, <https://kraftkolour.net.au/collections/batik-tools/products/authentic-indonesian-tjanting-set-of-3-fine-medium-large-spout>(Erişim tarihi 25.02.2023)

Görsel 19. Geleneksel Ladao ile mumlama yapılırken <https://www.antaraneews.com/berita/3074997/gadis-etnis-miao-kembangkan-bisnis-kerajinan-batik>,(Erişim tarihi: 25.02.2023)

Görsel 20. Geleneksel Ladao mumlama bıçakları, <https://vn.world.taobao.com/item/586670504584.htm>(Erişim tarihi: 25.02.2023)

Java icadı olan ve muhtemelen 17. yüzyılın başına kadar uzanan, Tjanting/Canting olarak da adlandırılan araç, batik teknik tasarım ve gelişimi için son derece önemlidir (Roojen, 2001b,s.29).Yıkanarak apresi alınmış ve ütülenmiş kumaşa mumlama kalemi/kepçesi/cezvesi (tjanting) veya ladao kullanılarak desen çizilir. Geleneksel Batik sanatında kullanılan çok uçlu Tjanting batik kepçeleri ve özel Ladao bıçağı, Bervanik baskı tekniğinde kullanılmaz. Batik sanatında balmumu ve parafin karışımı eriyiğe batırılan bakır alaşımlı kalıplarla (Tjamp/Cup Blockprinting) el baskısı yapılarak seri desenler çalışılır. Bakır alaşımlı kalıp malzemesi hariç, sadece el baskı yönüyle Batik Sanatı, Yazmacılık (Geleneksel Tokat yazmaları/tahta kalıp) tekniği ile benzerlik göstermektedir.

Görsel 21. https://sellerbmk.pics/product_details/5311135.html

Görsel 22. Tjamp ile Metraj Batik Baskısı Yapılırken, <https://tr.pinterest.com/pin/531706299730738177/>

Görsel 23. Tjamp Metraj Baskı Kalıbı/Roojen 2001, s. 177

Bervanik baskıcılığında Anilin ve İndigo (çivit) boya banyosu ardından sıcak bal mumu/parafin eriyiği kullanılarak, armut ve ihlamurdan elle oyularak kalıbı çıkartılmış/desenlendirilmiş Ahşap Kalıp Baskısıyla (Ajarakh) motifler baskı yöntemiyle alınır.

Görsel 24. Bervanik Baskıda desen oluşturmada (baskıda) kullanılan el yapımı ağaç baskı kalıpları

Görsel 25. Bervanik Baskıda desen oluşturmada (baskıda) kullanılan el yapımı Tarak baskı kalıbı, (Şahin, 2013, s. 16)

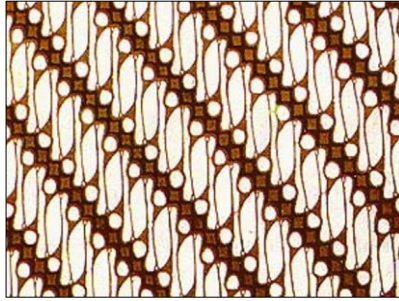
Yumuşak olması ve sıcaklığı koruması nedeniyle baskıda daha iyi sonuç vermesinden dolayı bu tür ağaç kalıplar kullanılmaktadır. Tarak baskı kalıbı, motifleri birbirinden ayırmak için kullanılır. Bervanik baskıcılığı, kullanılan kalıp baskı malzemesinin benzer olması sebebiyle Yazmacılık (Geleneksel Tokat yazmaları/tahta kalıp) tekniği ile benzerlik göstermektedir.

Görsel 26. Hıdır Oral Usta Bervanik Baskı atölyesinde tahta kalıplarla mum baskı yaparken, (Şahin, 2013, s. 7)

2.3. Desen Özellikleri

Batik desenleri genel anlamda özgün ve moderndir. Java ve Endonezya Batik sanatında en eski Neolitik stiller, Hayat Ağacı gibi Mitolojik semboller, basit geometrik biçimler kullanılmıştır (Gökaydın, 1996, s. 111). Kullanılan motiflerde stilize edilmiş bitki, hayvan, çiçek motifleri (kuş, dal, çiçek, gül, pençe vb.) görülmektedir. Endonezya-Java batıklarında kullanılan desenler, o deseni giysisinde taşıyan kişinin gücünü ve statüsünü simgelemektedir. Desenler, sembolik anlamlarıyla sünnet ve düğün törenlerinin, gebelik, doğum, defin gibi ritüellerin, kraliyet aileleri gibi belli statüdeki insanların önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Batik sanatında kullanılan kompozisyonlar, dalları etrafında dairesel dönen veya merkezde spiral olan tomurcuk, ağaç ve sarmaşık çiçek desenleri, stilize edilmiş hayvan figürleri ve "tulis" olarak adlandırılan geometrik motifler ile oluşturulmuştur (Roojen, 2001e, s:15). Tulis deseni en çok bilinen desendir. Java adasında, Endonezya'nın zengin kültürel mirasını ve batik sanatının çeşitliliğini yansıtan yaklaşık üç bin kayıtlı Batik deseni bulunmaktadır. Ülke insanlarının sosyokültürel geleneklerine bağlı farklı sembolik anlamları barındıran motiflerle yapılmış batik giysiler, giyen kişilerin zenginlik ve saygınlıklarını ifade etmektedir.

Görsel 27. Tulis Batik Desen Tasarımı, (Roojen, 2001, s. 58)

Görsel 28. Mitolojik kuş figürleri/Roojen, 2001, s. 69)

Bervanik Baskı tekniğinde desenler geleneksel motiflerden oluşmaktadır. Baskı kalıplarıyla kumaşa alınan desenler; sade, simetrik ve tekrarlanabilen düz motiflerden oluşmaktadır. Desenler kumaşın tüm yüzeyine belli bir düzende yerleştirilmektedir. Endonezya Java desenleri ise daha canlı ve karmaşıktır. Batik Sanatındaki Tjamp kalıbıyla yapılan baskı Batik çalışmaları da bu yönüyle Bervanik baskı tekniğiyle benzerlik göstermektedir. Stilize edilerek armut ağacından oyularak yapılmış kalıplar Hıdır Oral ustanın kullandığı kalıplardır ve otuz adettir. Her bir kalıbın kendine özgü isimleri vardır: Ay -Yıldız, Payam, Terdek, Horoz, Samsat, Sultan Söğüt, Küçük Pençe, Çınak/Çıynak, Yan Kesmeze, Gül, Dal, Çiçek isimli desenleri en çok bilinenlerdir (Şahin, 2013, s.4).

Görsel 29. Bervanik Baskıda halkın çizdiği şekillerde muhtelif motifler (Sürür,1986, s. 10)

Görsel 30. Orijinal Bervanik Baskı örneği, (Aral, 2022, s.138)

2.4. Boyarmaddeleri ve Boyama Yöntemleri

Batik kumaşların boyamasında bitkilerin; kök, kabuk, yaprak ve tohumları belli mordan (boyanın kumaşa sabitlenmesini sağlayan maddeler tuz, sirke, üre, şap vb.) maddeleriyle, bitki kimyasına göre geleneksel yöntemlerle kaynatılarak doğal boyalar hazırlanır.

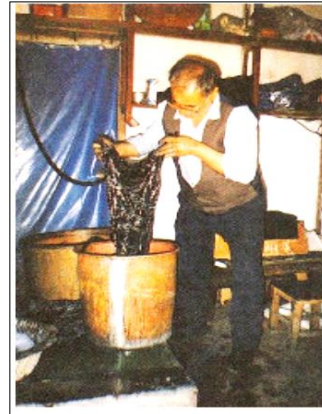

Görsel 31. Batik tekniğinde kullanılan doğal boyalar ve hazırlanışı

https://esmehem.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/64/03/207004/dosyalar/2018_11/05125528_EYme_Kilimi_Tarihi.pdf?CHK=cce5293e848f2e8718e71715cfbb539, Erişim tarihi: 22.12.2024

Görsel 32. Hıdır Usta Bervanik boyama yaparken (Şahin, 2013, s. 7)

Batik sanatında belli oranlarda mordanlanarak kaynatılan doğal boyalar, 40-45 derece aralığı ısıda sabitlenerek, soğuğa yakın ılık daldırma boyama ile renklendirilmesi esasına dayanır. Boyama öncesinde yıkanarak apresi alınmış bez üzerine mumla çizilerek kapatmanın ardından daldırma boyama, kurutma; boyanan yeri tekrar mumlama, daldırma boyama, kurutma ve tekrar mumlama şeklinde işlem bitinceye kadar devam eden bir silsilesiyle devam eder.

Görsel 33. Daldırma yöntemi ile kupon kumaşların Boyanması

<https://tjokrosuharto.com/id/content/19--perlengkap-proses-batik-canting>, (Erişim tarihi: 19.12.2024)

Görsel 34. Hıdır Usta Bervanik kupon kumaşlarını daldırma boyama yaparken, (Şahin, 1995, s. 7)

Boyama, açık renkten koyu renge doğru uygun tonlama sırası izlenerek yapılmalıdır. Burada her boyamada, üzerine kullanılacak ikinci, üçüncü, dördüncü vb. rengin kapaticılığıyla ortaya çıkacak renk etkisinin çok iyi düşünülerek hareket edilmesi önemlidir. Her boyama sırasında, bir önceki renk tonunun nasıl çıkacağı önceden kestirilmesi gerekmektedir. Koyu renklerden açık tonlara doğru çalışmalar da yapılabilmektedir ancak bu tarz boyamalarda istenilen renk tonunun elde edilmesi zordur. Batik sanatında doğal boyaların yanında asidik ve bazik boyalar da kullanılmaktadır. Asidik boyaların kimyasal özelliklerine göre boya hazırlanması gerekmektedir. Piyasada

farklı markalarda hazırlanmış; toz, sıvı (ipek kumaşlar için) ve katı (pamuklu kumaşlar için) Batik boyaları mevcuttur.

Malatyalı Hıdır Oral Usta, Anilin boya banyosuyla veya çivit kullanarak İndigo Boyama Tekniği ile boyama işlemini gerçekleştirmiştir. Anilin boya banyosunda potasyum klorat, bakır sülfat (göztaşı), anilin, kireç kaymağı, arap zankı malzemeleriyle bu işlemi gerçekleştirmiştir. Çivit ile indigo, “mavi” rengi temsil ettiğinden aynı anlamda kullanılmaktadır. Bervanik baskıcılığında indigo boyamada balmumu ve parafin kullanılması, bu zanaatin Batik sanatı ile ortak yanını oluşturmaktadır. Bervanik’te ayrıca bakır tava, tezek, armut ağacından oyulmuş kalıplarla, buz kalıpları da kullanmıştır. Kumaşlar, mumların dökülmemesi için mumlanmış arka kısımları dışa gelmek süretiyle yavaşça katlanarak boyaya batırılır. Boyadan çıkan kumaş güneşte kurutulur ve tekrar boyaya yatırılır. Kuruyan kumaş üzerine eksik kalan desenler tekrar basılarak baskı tamamlanır. Hıdır Oral Usta, vefatından önce uzun yıllar ağaç kalıplarla baskı yaparak Bervanik (peştamal/önlük) yapımını gerçekleştirmiştir. Batik Sanatı ile Bervanik Baskı tekniği uygulamalarında çok fazla emek, sabır ve zaman gerekmektedir.

2.5. Fiksaj (boyanın sabitlenmesi) İşlemleri

Batik sanatında mumlar kızgın ütü veya sıcak su ile sökülür. Ütü ve gazete kağıtlarıyla yapılan mum söküm işleminde kızgın buharsız ütü kullanılması boyaların aynı zamanda fikse olmasını, sabitlenmesini sağlamaktadır. Ütü işleminden sonra Batik tekniğinin son aşamasında kullanılan saf benzin de fikse işlemine katkıda bulunmaktadır.

Bervanik baskı tekniğinde kumaşın boyarmadde alımını arttırarak daha canlı ve kalıcı renk elde etmek için boyaya kostik (sodyum hidroksit/kostik soda) çözeltisi eklenir. Bervanik baskıda mumlar sıcak su ile arındırılmaktadır. Geniş bakır ve alüminyum kaplardaki kaynar suya iki kez atılıp deterjanla yıkanıp durulanıp kurutulmasıyla mumlar kumaştan arındırılır. Kuruduktan sonra kızgın ütü ile fiksesi gerçekleştirilebilmektedir. Her iki teknikte de en kalıcı fiksenin kuru buhar uygulaması ile daha iyi sonuç alınabileceği bilinmelidir.

Görsel 35. Buharsız kızgın ütüyle mumun alınışı, fikse yapımı, (Aydoğan arşivi, 2023)
Görsel 36. Hıdır Usta, Bervanik kupon kumaşlarının kaynar suyla mumunu alırken (Şahin, 1995, s. 7)

2.6. Kullanım Alanları

Batik çalışılan kumaşların Endonezya, Java, Malezya başta olmak üzere, Uzak Doğu Ülkelerinde oldukça geniş bir kullanım yelpazesi vardır. İç mekan tekstil ürünleri (tablolar, duvar panoları, masa örtüleri, yatak örtüleri vb.) ve farklı alanlarda kullanılacak giysiler (rahat pantolon, gösterişli gece elbisesi, gömlek vb.) bunların başında gelmektedir.

Görsel 37. Selendang, <https://www.lazada.co.id/products/kain-gendongan-samping-tradisional-jarik-batik-mahkota-unggul-jaya-motif-liong-ukuran-225x100cm-i1188714315.html> Erişim tarihi: 19.12.2024

Görsel 38. Bajukebaya, <https://i.pinimg.com/originals/71/1e/19/711e1970de86428cedecb4693ff8daf5.jpg> (Erişim tarihi: 19.12.2024)

Görsel 39. İkat Kepala, <https://kebudayaan.kemdikbud.go.id/ditwdb/blankon-ikat-kepala-tradisi-busana-jawa-pria/blankon/>, (Erişim tarihi: 19.12.2024)

Kadın ve erkek giysilerinin desenlerine bağlı kendine özgü yöresel isimleri vardır. Bir parçası bele oturan, diğeri iki bol parçadan oluşan ve *bajukebaya/bajukurung* olarak adlandırılan yöresel Malezya kadın giysileri oldukça popülerdir. Geleneksel bir batik giysi olan *selendang*, kadınların bir şey taşımak için omuz üzerinden geçirerek kullandığı bir şalıdır. Genelde kadınlar bununla bebeklerini ya da pazardan aldıkları erzakları taşırlar. Bu şal sıcak günlerde başa sarılarak da kullanılmaktadır. Erkekler, başlarına *ikat kepala* adı verilen sarık benzeri geleneksel bir başlık takarlar. Kare şeklindeki Batik kumaş başa sarılır. Genellikle özel günlerde ve törenlerde takılır. Düğün ve sünnet törenlerinde, dini bayramlarda, özel akşam yemeklerinde kadın ve erkeklerin Batik desenli giysilerini giymeleri önemli ve zorunludur.

Bervanik Baskı tekniği ile daha ziyade geleneksel peştamal/önlük tarzı giyimler çalışıldığından yöredeki yaşlı kadınların ve halk oyunu ekiplerindeki kadın oyuncuların geleneksel giysileri dışında kullanılmamaktadır.

Görsel 40. Bervanik Baskı yapılmış giysi örneği, (Aral, 2006, s.)

Görsel 41. Geleneksel Endonezya Java kupon Batik kumaşları, <https://www.sozcu.com.tr/endonezyanin-efsanevi-kumasi-batik-wp5448450>, Erişim tarihi: 22.10.2024

2.7. Sürdürülebilirlik, Süreklilik, Kalıcılık Durumları

Java Adası, dünyada Batik sanatının en yüksek standartlarda gelişim gösterdiği yer olarak öne çıkarken Yogyakarta, Solo ve Pekalongan geleneksel Batik üretiminin yapıldığı başlıca şehirler arasında bulunmaktadır. Gelenekselliğe paralel el işçiliği ve kişisel dokunuşlarla süregelen Batik üretimler, aile atölyelerinde veya küçük ölçekli ev endüstrilerinde uzun süredir devam etmektedir. Endonezya Pekalongan'daki Uluslararası Batik Merkezi, ticari faaliyetlerin yürütülmesi ve bu kültürün korunması amacıyla hizmet vermeye devam ederken son yıllarda farklı sebeplerden dolayı genç insanların Batik sanatına olan ilgilerinin azalmasıyla 2006 yılında bu şehirde “Batik Müzesi” açılmış ve “Geleneksel Batik Kültürü”nün devam etmesi amaçlanmıştır.

Görsel 42. 43. Müze’de öğrencilerin uygulamalı Batik eğitimleri (Kasapoğlu, 2019, s.11, 14)

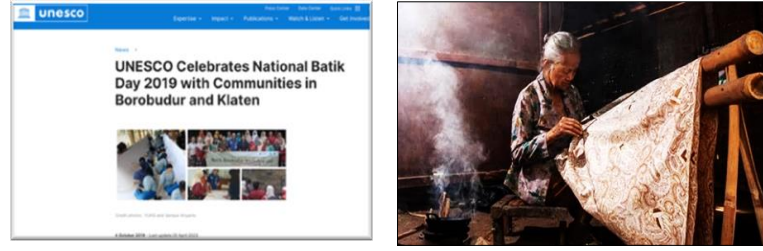
“Müze ve Eğitim” başlığı altında Belediye, okul müdürlükleri ve Batik Müze Enstitüsü işbirliği çerçevesinde ilkökul, ortaokul ve lise eğitimi içerisine teorik ve uygulama ağırlıklı Batik dersleri konulmuş, öğrencilerin küçük yaşlardan itibaren pratik yaparak, bu sanatın uygulama tekniğini öğrenmeleri ve gelecek kuşaklara aktarmaları sağlanmıştır.

Görsel 44. Batik Müzesi’ne batik eğitimi almak için gelen öğrenciler (Kasapoğlu, 2019, s.13)

Endonezya’daki Pekalongan şehrindeki Batik Müzesi, “sözleşmenin ilkelerini ve hedeflerini en iyi yansıtan programlar, projeler ve faaliyetler” açısından Hükümetler arası Komite tarafından incelenerek “Müze ve Eğitim” alanında yaptıkları “Batik Eğitimi” başlıklı başarılı çalışmaları dolayısıyla, 2009 yılında “Korumanın En İyi Uygulamaları Kaydı” olarak seçilmiştir (Kasapoğlu Akyol, 2019, s. 9).

Batik sanatı, son yıllarda Endonezya’nın ulusal kimliğinin bir simgesi haline gelmiştir ve Endonezya’daki köklü tarihi ve kültür üzerindeki etkisi nedeniyle UNESCO, 2009’da Batığı, “İnsanlığın Sözlü Olmayan Kültürel Mirası (SOKÜM)” listesine eklemiştir (Convention for the Safeguarding of the İntangible Cultural Heritage, 2009) (AgoesRudianto-AnadoluAjansı,<https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/endonezyada-batik-kiyafet-yapimi/0/78374>, Erişim Tarihi: 13.03.2014).

Görsel 45. <https://www.unesco.org/en/articles/unesco-celebrates-national-batik-day-2019-communities-borobudur-and-klaten>, (Erişim tarihi: 19.12.2024)

Görsel 46. Mum eriği ve Tjanting Batik kepeşi ile çalışan kadın, <https://www.sozcu.com.tr/endonezyanın-efsanevi-kumasi-batik-wp5448450>, (Erişim tarihi: 22.10.2024)

Her sene 2 Ekim tarihi Endonezya'nın "Geleneksel Kumaş Boyama Kültürel Günü"dür ve Ulusal Batik Günü (Hari Batik Nasional)" olarak kutlanmaktadır. Bu tarihte şehrin çeşitli mekanlarında Batik karnavallarının düzenlenmektedir.

Sürdürülebilirlik açısından Batik sanatının; sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel boyutuyla bulunduğu coğrafyaya ne denli katkı sağlandığı ortadadır.

Görsel 47-48. Baskı yapılmış ve kurutulmuş Bervanik kupon kumaşı (Bedük, 1992, s.57)

Görsel 49. Malatya yöresi geleneksel folklorik kadın giysisi (Bervanik Baskı Peştemaliyle) <http://www.dilekisleme.com/folklor-kostumleri/malatya-folklor-kiyafeti>, (Erişim tarihi: 15.03.2024)

Hıdır Oral ustanın Bervanik kumaş baskıları, Geleneksel El Sanatları Araştırma Vakfı (GESAV) tarafından ödüle layık görülmüştür (Aral, 2022, s. 116). Bu teknik, düşük maliyetli olduğundan endüstriyel ve seri üretime uygundur. Ancak 1939 Adıyaman doğumlu olan Hıdır ORAL usta; zor, zahmetli, sabır isteyen bir iş olarak tanımladığı Bervanik Baskı tekniğinde çırak yetiştirememiştir. Kendi deyişiyle "kimse öğrenmeye hevesli olmamıştır, yalnızca araştırmacılar bu teknikle ilgilenmişlerdir" (Şahin, 1995, s. 287). Mesleğe 1951 yılında babasının yanında başlamış olan Oral usta, yün ve kumaş boyacılığını oğluna öğretmiş ancak Bervanik Baskı ile ilgili öğrenmeye ve uygulamaya hevesli kimseyi bulamamıştır. 1993 Temmuz ayında Malatya Valiliği'nin gayretleriyle "Bervanik Batik Yapımı" ile ilgili kurs açılmış ancak son temsilcisi Hıdır Oral ustanın 1996 yılında vefatıyla kurs kapanmış, Bervanik baskıcılığı ülkemizde tarihe karışmıştır, artık yapılmamaktadır.

Değerlendirme ve Sonuç

Batik Sanatı ve Bervanik Baskıcılığı gelenekseldir ve yöresel nitelikte kullanılmaktadır. Sanatsal tasarımlarda da görülen Batik Sanatı ve Bervanik baskıcılığı usta çırak ilişkisi ile öğrenilmelidir. Her iki teknikte de boyanın kumaşa tam olarak tutunabilmesi için doğal bez (pamuk, keten, ipek vb.) kullanılmalıdır. Geleneksel Batik, doğal bitkisel boya ile renklendirilir. Sanatsal Batik eserlerde doğal bitkisel boyaların

yanında farklı markalarda hazır kumaş boyaları da kullanılabilir. Bervanik Baskı'da anilin ve indigo boya kullanılmaktadır. Batik el baskı tekniğinde bakır alaşımli Tjamp kalıp, Bervanik el baskı tekniğinde ise yumuşak olması ve ısıyı tutması sebebiyle, armut veya ıhlamur ağacından yapılmış ağaç kalıplar kullanılmaktadır. Batik Sanatı ve Bervanik Baskı Tekniğinde stilize edilmiş geometrik, hayvan veya bitki motifleri kullanılır. Desen ve motiflerin her birisinin yöresel isimleri vardır. Batik ve Bervanik Baskıcılığı daha ziyade yöresel giysilerin kumaş desenlendirmesinde kullanılmaktadır. Batik ile modern giysilerin yanında iç mekan tekstil ürünleriyle birlikte sanatsal tasarımlar da yapılabilmektedir. Her iki teknikle ilgili bilimsel araştırmaların yanı sıra projelerle desteklenmeli, atölye, tarzı uygulama alanları açılmalı, kullanılabilir ürünler yanında sanatsal eserler de ortaya konulabilmelidir. Atölye çalışmalarında gereken malzeme ve araç gereçlerin bez (doğal kumaşlar, balmumu, parafin, gazyağı, tjanting, ladao gibi batik kepçeleri) son yıllarda artan fiyatları düşündürücüdür. Gençlerimizin unutulmaya yüz tutmuş geleneksel el sanatlarına ilgi duymaması göz önünde bulundurularak, bu konuda düzenlenen teşvik edici eğitimler, atölye çalışmaları, workshoplar, sergiler arttırılmalıdır.

Bu etkinlikler sadece teorik/kuramsal uygulamalarla sınırlı kalmamalı, gençler pratik uygulamaya yönelik grup çalışmalarına özendirilerek yönlendirilmeli, teşvik edilmelidir. Bervanik Baskıcılığında geleneksel yapım yöntemine sadık kalınarak farklı renklerde ve desen çeşitliliği düşünülerek giyilebilir modern giysiler veya iç mekan tekstil ürünleri çalışılabilir. Batik Sanatı ve Bervanik Baskı tekniğinin geleneksel değerleri korunarak, çağdaş tekstil manipülasyon teknikleriyle harmanlanarak, dijital teknolojinin sunduğu olanaklar kullanılarak sanatsal tasarımlar yapılabilmesinin önü açılmalıdır. İnsanlığın Sözlü Olmayan Kültürel Mirası (SOKÜM)'na kayıtlı Batik Sanatı gibi, Bervanik Baskıcılığının da bu platformda yerini alabilmesi, gelenekliliğinin sürdürülebilmesi için kalıcı araştırma ve bilimsel projelerin yapılması gerekmektedir. Batik sanatı, yüzyıllardır gelenekliliği devam eden, sürekliliği olan bir tekniktir. Literatür taraması sonucunda Bervanik Baskı tekniği ile ilgili herhangi bir sanatsal tasarıma rastlanmamıştır. Erişilebilen kaynaktan, çırağı yetiştiremediği tespit edilen Hıdır ORAL Usta'nın vefatıyla Bervanik Baskıcılığı artık yapılmamaktadır. Bervanik Baskıcılığının son temsilcisi olan Hıdır ORAL Usta'nın anısına Bervanik Baskıcılığı ile ilgili tüm araç gereçlerin, çalışılmış örün örneklerinin toplanarak gelecek nesillere bırakılması, unutulmaması amacıyla müze vb. merkezlerin açılması planlanmalı ve hayata geçirilmelidir. Sonuç olarak Batik sanatının aksine, Bervanik baskıcılık kültürünün sürdürülebilirliği temelinde; sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel boyutuyla bulunduğu coğrafyaya katkı sağlamadığı ortaya konulmuştur.

Kaynakça

- Aral S. (2022). Güzel sanatlarda araştırma ve değerlendirmeler/experimental printing applications of a finished traditional handicraft "Bervanik" in Malatya. *Research & Reviews in Fine Arts*, 7, 113.
- Aydoğan M. (2019). *Batik tekniğinin farklı tekstil yüzey düzenleme yöntemleriyle kullanımı ve uygulamaları*. [Yüksek Lisans Tezi]. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Aydoğan, M. (2021). *Batik tekniğinin farklı tekstil yüzey düzenleme yöntemleriyle kullanımı ve uygulamaları*. *SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 14(28), 728-752.

- Bedük G. (1992). *Malatya'da geleneksel bir el sanatı "bervanik baskıcılığı*. Ankara: Tisamat Basım Sanayii.
- Gökaydın N. (1996). *Kumaş desenlemede yaratıcı çalışmalar*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- Kaya R. (1988). *Türk yazmacılık sanatı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kaya, R. (1978). *Batik tekniği ve yazma*. *Türkiyemiz 4 Aylık Sanat Dergisi*, 9(5). İstanbul: Apa Ofset Basımevi.
- Kasapoğlu Akyol P. (2019). Somut olmayan kültürel mirasın korunması ve aktarılmasında eğitim mekânı olarak müzeler. *Batik Müzesi (Endonezya) örneği*. *5th International Language, Culture and Literature Symposium*, Antalya, 7-16.
- Nea S. (1970). *Batik designe-materials-technique*. Sweden: Great Britain by Jarrold&Sons.
- Okçuoğlu Muncuk Ü. (2000). *Batik (katalog)*. Ankara: Dizgi Tasarım.
- Okçuoğlu Muncuk Ü. (2003). *Sanat eğitimcisi Prof. Ülker "Okçuoğlu" Muncuk'a armağan*. Ankara: Odak Ofset.
- Roojen V. P. (2001). *Batik designe*. Amsterdam: The Pepin Pres BV.
- Roojen V. P. (1993). *Batik designe*. Amsterdam: The Pepin Pres BV.
- Sürür, A. (1986). *Bervanik baskıcılığı*. *Türkiyemiz 4 Aylık Sanat Dergisi*, 16(48). İstanbul: Apa Ofset Basımevi.
- Şahin H. (2013). *Bervanik Baskısı-Malatya*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Kültür Portalı: <http://kurumsal.kultur.gov.tr/turkiye/hatay/KulturAtlasi/bervanik-baskisi>, [Erişim Tarihi: 26.10.2015].
- Şahin H. (1995). *Malatya'da geleneksel beravanik (peştamal) yapımıcılığı*. *Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1993*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay. 287-302.
- Teker, M. S. (2015). Kapatma maddesi ile rezerve boyama teknikleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(18), 478-493.
- Usluca Erim Ö. (2019). Sanatsal bir ifade aracı olarak tekstil. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 8 (54), 264-273.

İnternet Kaynakları

- Indonesian Batik*, <https://ich.unesco.org/en/RL/indonesian-batik-00170>, [Erişim tarihi: 22.12.2024].
- Endonezya'nın ulusal kimliğinin simgesi: Batik*, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/endonezyanin-ulusal-kimliginin-simgesi-batik-432371.html> [Erişim Tarihi: 15.08.2023].
- Endonezya'nın efsanevi kumaşı: Batik*, <https://www.sozcu.com.tr/endonezyanin-efsanevi-kumasi-batik-wp5448450> [Erişim Tarihi: 11.09.2023].
- Denisyuk Yulia, Europe's secret dyeing formula*, <https://www.bbc.com/travel/article/20230420-blaudruck-europes-secret-dyeing-formula> [Erişim Tarihi: 18.07.2024].

- Endonexya'nın Ulusal kimliğinin simgesi: Batik, <https://www.trthaber.com/foto-galeri/endonezyanın-ulusal-kimliginin-simgesi-batik/22210/sayfa-5.html> [Erişim Tarihi: 12.08.2024].
- Karaduman, B. Bölgelere göre geleneksel giyim, <https://malatyahaber.com/haber/diktirip-hediye-edecegiz> [Erişim tarihi: 15.03.2024].
- Newnham Holly, *How to Use Tjantings to Make a Batik*, <https://blog.handprinted.co.uk/2020/03/30/how-to-use-tjantings-to-make-a-batik/> [Erişim tarihi: 08.09.2024].
- Gadis etnis Miao kembangkan bisnis kerajinan "batik" di Guizhou, China <https://www.antaraneews.com/berita/3074997/gadis-etnis-miao-kembangkan-bisnis-kerajinan-batik> [Erişim tarihi: 25.02.2023].